



T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

VEZİRKÖPRÜ MESLEK YÜKSEKOKULU

Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü

Çocuk Gelişimi Programı

Çocukta Oyun Gelişimi

Oyun Evreleri

5. Hafta

özenilen üniversite

1 Oyun Evreleri

Çocuğun doğumundan itibaren oyun davranışı incelendiğinde; tek başına oynanan oyundan iş birliği gerektiren sosyal oyuna doğru bir gelişimin varlığı izlenir. Çocuk, önceleri tek başına oynarken daha sonra çevresinde oynayan çocukların oyunlarını izlemeye başlar. Bunun devamında onlarla iletişim ve iş birliği kurmadan kendi oyununu sürdürür. Bir sonraki aşamada ise iş birliği ve paylaşma davranışının sergilendiği birlikte oyun görülür. Yaşı ilerledikçe de oyunun yardımı ile sosyal bir varlık olmaya başlar (MEB, 2007c).

Çocuğun oyunla ilgili davranışları yaşına ve gelişim düzeyine göre farklılık göstermektedir. Çocuk doğumdan itibaren oyun açısından incelendiğinde, önce tek başına oynadığı daha sonra işbirliği gerektiren sosyal oyuna doğru gelişim gösterdiği görülmüştür. Çocuk oyunlarında gözlenen bu değişim ve evreleri birçok bilim adamı incelemiş ve farklı şekillerde açıklamıştır. Bunlardan Parten (1932) oyunun çocuğun gelişimindeki sosyal yönünü incelerken, Piaget (1962) oyun ve zihin gelişimi arasında temel bir ilişki olduğunu savunarak oyunu, bilişsel gelişimin ve olgunlaşma sürecinin temeli olarak değerlendirmektedir. Smilansky (1968) ise bilişsel şemasında birbirinden farklı yapı ve davranışları içermekte olan, karmaşık özellikler taşıyan dört oyun evresi belirlemiştir (Çelen, 2004; Erşan, 2006).

1.1 Parten'e Göre Oyun Evreleri

Mildred Parten (1902-1970) oyunun çocuğun gelişimindeki sosyal yönünü ele almıştır. Parten (1932) oyunu sosyal gelişim aşamalarına göre dört evrede incelemiştir (Akyol, 2002; Bayhan ve Artan, 2004; Dönmez, 1992; MEB, 2007c):

- a. Tek Başına Oyun (0-2 Yaş)
- b. Paralel Oyun (2-4 Yaş)
- c. Birlikte Oyun (4-6 Yaş)
- d. Kooperatif (İş Birlikçi) Oyun (6-8 Yaş).

1.1.1 Tek başına oyun (0-2 Yaş)

Tek başına oynanan oyunda çocuk çevresindeki çocuklardan etkilenmeden tek başına oynar. Çocuk çevresindeki çocukları gözlemler fakat onlarla sosyal iletişimi yoktur. Oyun malzemesiyle baş başa kalmayı tercih eder. Canlı renkli, ses çıkaran oyuncaklar çok hoşuna gider. Topunu yuvarlar, küplerden kuleler yapar, arabasını sürer. Bu dönem genellikle 2-2,5 yaşına kadar devam eder ve en belirgin özelliği çevreden etkilenmeden oynamasıdır.

1.1.2 Paralel oyun (2-4 Yaş)

Çocukların diğer çocuklarla aynı ortamda fakat birbirinden bağımsız olarak oynadıkları oyun dönemidir. Paralel oyun döneminde olan çocuklar birbirinden ve

çevreden etkilenmeden oyunlarına bağımsız olarak devam ederler. Çocuklar arasındaki sözel iletişim de çok azdır. Bu dönem iki ile dört yaş arasını kapsar ancak bu durum bireysel özelliklere ve oyun tipine göre değişebilir.

1.1.3 Birlikte oyun (4-6 Yaş)

Bu evrede çocukların çevreye ilgisi artar. Diğer çocuklarla birlikte oynar, gruba katılır ve iletişime geçer. Birlikte oynanan oyunda çocuklar birbirlerinden fikir ve oyuncak alışverişinde bulunurlar. Aynı oyunda yer alır, aynı malzemeleri kullanır fakat yine kendi oyunlarına devam ederler. Oyun, doğaçlama olarak çocukların isteklerine göre gelişir. Benmerkezci davranış ağır basar.

1.1.4 Kooperatif (İş Birlikçi) oyun (6-8 Yaş)

Çocuk bu aşamaya geldiğinde iletişim kurarak grup oyunlarına katılır. Bu dönemde çocuklar arasında gerçek anlamda sosyal bir iletişim vardır. Oyun içinde birbirlerine ihtiyaç hissederler ve işbirliği yaparak oynarlar. Oyunlarının ortak bir amacı vardır. Oyun malzemeleri, oyunun amacına ve rollerine uygun olarak paylaşılır. Çocuk bu dönemde hareket ve düşüncelerinde tek olmadığını kabul ederek paylaşma ihtiyacı hisseder. Bu tür oyunlar sosyal etkileşim gerektirdiğinden sosyalleşmede oldukça önemlidir (Bayhan ve Artan, 2004; Dönmez, 1992; Erşan, 2006; Gül, 2006; Kılıçoğlu, 2006; MEB, 2007c; Sevinç, 2004).

1.2 Piaget'e Göre Oyun Evreleri

Jean Piaget (1896-1980), oyunu üç evrede inceler. Bu evreler (Çelen, 2004; Gül, 2006; Kılıçoğlu, 2006; MEB, 2007b; Öğretir, 2008):

- a. Alıştırımalı Oyun (0-2 yaş)
- b. Sembolik Oyun (2-12 yaş)
- c. Kurallı Oyun (12 yaş ve sonrası)

1.2.1 Alıştırımalı oyun (0-2 yaş)

Bu evrede motor faaliyetler, en belirgin özelliklerdir. Emme, elleri açıp kapatma ve diğer bedensel hareketler motor faaliyetlerdir. Bu faaliyetler, çocuk için adeta bir oyundur ve bu bedensel faaliyetlerin doyurulması tekrarlanmasına neden olur. 4 aylıkken yakınında bulunan objeleri yakalar, sallar, atar. Alıştırma oyunlarında çocuk neler yapabildiğini ispatlar, yaptıklarından zevk alır ve bu hareketleri tekrarlar.

1.2.2 Sembolik oyun (2-12 yaş)

Sembolik oyun, temsili düşünmenin temelini oluşturmaktadır. Bu dönemde gerçekte olan önemli olayları oyunda kullanır. Ancak oyunda gerçeğe uyma

zorunluluğu olmadığından olaylar değişikliğe uğrayarak oyuna yansiyabilir. Çocuk oyunlarındaki sembolleştirme iki şekilde görülmektedir:

a) Bir faaliyetin bir nesneden diğerine aktarılması. Örneğin; yeme faaliyetini bebeğine mama vermekte uygulaması, sopayı at yerine kullanması, tencere kapağını direksiyon olarak kullanması, telefon kullanıyor gibi yapması.

b) Çocuğun başka birinin rolünü üstlenmesi. Örneğin; otobüs şoförü, doktor, anne, baba gibi rolleri üstlenmesi.

Sembolik oyun döneminde, özellikle de 2–4 yaş civarında hayali kişileri kattıkları oyunlar oynandığı da görülmektedir. Örneğin; kardeş istediği için hayali kardeşe oyun oynama, yaramazlıkları onun yerine yapan hayali bir arkadaşla oynama gibi. Sembolleştirme yeteneği yaşla birlikte gelişir. Çocuğun oyunda bilişsel faaliyetlerde bulunması sonucu zihin mantıklı düşünmeye geçer.

4,5 yaş civarında çocuk çevresinde yaşananları o kişinin rolüne girerek yapar. 4,5-8 yaşlarında oyunun gerçeğe daha uygun olması için nesnelere ve olayların ayrıntılarına daha çok dikkat eder, iş bölümü daha uygundur. 7-8 yaşlarından 11-12 yaşlarına kadar olan süreçte simgesel oyun gerçeğe daha yakın oynanır, kurallar ve amaçlar detaylı olarak daha önceden belirlenir.

1.2.3 Kurallı oyun (12 yaş ve sonrası)

Bu evrenin daha ileri bir bilişsel düzeyi gerektirdiğini düşünen Piaget'ye göre mantıklı düşünme, çocukların sadece nesnelere ilgilenmeleri ile olmaz. Mantıklı düşünme, çocukların diğer çocuklarla oynamaları ile gelişir, gerçekçi ayrıntılara dikkat edilir. Bu evrede, oyunun kuralları ve kurallara uymayanlara verilecek ceza önem taşır. Oyunda kurallara uyarak sosyal normlara uygun davranmaya da başlar. 11–12 yaş döneminden sonra ergenlik ve yetişkinlikte de kurallı oyun özellikleri görülür (Erşan, 2006; Gül, 2006; Kılıçoğlu, 2006; MEB, 2007b; MEB, 2007c; Nicolopoulou, 2004).

1.3 Smilansky'ye Göre Oyun Evreleri

Sara Smilansky (1922-2006), çocuklarla yaptığı çalışmalarda Piaget'in oyun evrelerini daha da genişletmiştir. Burada yine ardışık olarak birbirinden farklı dört oyun evresi belirlenmiştir. Her evre farklı yapı ve davranışları içermekte, daha karmaşık özellikler ve birleşimler sergilemektedir (Çelen, 2004; Erşan, 2006; Gül, 2006; Sevinç, 2004):

- a. İşlevsel Oyun
- b. Yapı-İnşa Oyunu
- c. Dramatik Oyun
- d. Kurallı Oyun

1.3.1 İşlevsel oyun

Bu oyun evresinde çocuklar, nesneyle ya da nesnesiz basit tekrarlı hareketler yaparlar. Fiziksel ve dilsel becerilerin alıştırmalarını yapıp çevreyi araştırmaya ve nesnelere amacına uygun kullanmaya, gelecek evreye temel teşkil edecek becerileri kazanmaya çalışırlar.

1.3.2 Yapı-İnşa oyunu

Çocuklar bu evrede nesnelere nasıl kullanmaları gerektiği ile ilgili özel alıştırmaların yanı sıra nesnelere kullanarak bir şeyler inşa etme, yaratma isteği de gösterirler. Bu evrede kullanılan araçlar oyunu oluşturur. Bu oyunlar küçük kas gelişimini gerektirdiği gibi bilişsel alan gelişimini de olumlu yönde etkilemektedir.

1.3.3 Dramatik oyun

Çocuklar bu evrede hayal güçlerinin elverdiği oranda gerçek dünyada var olan olayları sembolleştirme yaparak canlandırmaya çalışırlar. Bu evre çocuğa bilişsel olarak yüksek düzeyde temsil yeteneği kazandırmaktadır. Smilansky (1968), sosyo-dramatik oyunların çocukların sosyal, zihinsel ve dil gelişimi için çok önemli olduğunu ileri sürmektedir. Yetişkinin taklit edilmesi ve yaratıcı unsurları olan dramatik oyun yoluyla çocuk, bağımlılık-bağımsızlık çatışmalarını çözümlenmekte ve öz denetim kazanmaktadır. Ayrıca çevresinde gördüğü ve yaşadığı olayları tekrarlayarak gerçek yaşamda kendisine konulan sınırları deneyerek, doğru-yanlış kavramlarını pekiştirmektedir.

1.3.4 Kurallı oyun

Bu evrede çocuklar önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde uygun bir şekilde davranmayı ve sınırlılıkları hesaba katarak sorumluluk almayı öğrenirler. Oyun sırasında kurallar hatırlatılmakta ve kontrol edilmektedir. İlkokul dönemine rastlayan kurallı oyun evresinde çocuklar mantıksal düşünmeye ve düzene önem verirler (Çelen, 2004; Erşan, 2006; Gül, 2006; Sevinç, 2004).

KAYNAKÇA

- Akyol, K. A. (2002). Çocuklarda oyun gelişimi. Çoluk Çocuk Dergisi, 13, 26-28.
- Bayhan, S. P. ve Artan, İ. (2004). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Çelen, N. (2004). Ana-babaların çocuğun oyun hakkına ilişkin tutumları. B. Onur ve N. Güney (eds.), Türkiye’de çocuk oyunları: Araştırmalar (ss. 84-94) içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No:12.
- Dönmez, N. B. (1992). Oyun Kitabı. İstanbul: Esin Yayınları.
- Erşan, Ş. (2006). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş grubundaki çocukların oyun ve çalışma (iş) ile ilgili algılarının incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gül, M. (2006). Anasınıfına devam eden alt sosyo-ekonomik düzeydeki 61-72 ay arası çocuklara sembolik oyun eğitiminin genel gelişim durumlarına etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kılıçoğlu, M. (2006). Anasınıfı, hazırlık ve ilköğretim birinci sınıflarda okuyan görme engelli öğrencilerin oyunlarının değerlendirilmesi: Karşılaştırmalı bir araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007b). Oyun Etkinliği-I. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007c). Oyun Etkinlikleri-II. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Ankara.
- Nicolopoulou, A. (2004). Oyun, bilişsel gelişim ve toplumsal dünya: Piaget, Vygotsky ve sonrası (çev. M. T. Bağlı). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37 (2), 137-169.
- Öğretir, A. D. (2008). Oyun ve oyun terapisi. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 22, 94-100.
- Sevinç, M. (2004). Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitiminde Oyun. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.